

PERSCOMMUNIQUÉ

Loon- en werkgelegenheidseffecten van een loonnorm: De ervaring met de Poolse transitie

door Alain de Crombrughe en Gregory de Walque

NBB Working Paper No 209 - Research Series

In onvolmaakt concurrerende markten kunnen de lonen en de prijzen worden gevormd volgens de marktmacht van de deelnemers. De efficiëntiekosten en de herverdelingseffecten stemmen niet altijd overeen met die welke door de regering of de maatschappij zijn gewenst. In de transitie-economieën maakte de erfenis van de centraal geleide economie een essentieel gegeven van de marktmacht; de concurrentie kon niet als vanzelfsprekend worden beschouwd. Bovendien konden de herdefiniëring van de eigendomsrechten en de liberalisering van de lonen en de prijzen een ingrijpend effect sorteren op de doelstellingen en de onderhandelingspositie van de werkgevers, de werknemers en de consumenten. Een specifiek probleem bij de liberalisering van de lonen in staatsbedrijven kon verband houden met de dekapitalisatie van de onderneming door de werknemers. In de transitie-economieën, die geen werkloosheid erfden, was het onvermijdelijk dat er meer ontslagen zouden vallen als gevolg van de behoefte aan arbeidsherverdeling tussen de ondernemingen tijdens de transitie, maar de marktmacht van de ondernemingen op de goederenmarkt en die van de vakbonden op de arbeidsmarkt konden de werkloosheid onnodig de hoogte injagen.

Tegen deze achtergrond, en uit angst voor buitensporige loonsverhogingen, introduceerden de meeste transitie-economieën een of andere vorm van loonnorm, gewoonlijk op ondernemingsniveau, en dwongen ze deze norm af door belastingen te heffen op het gedeelte van de loonsom of van het gemiddelde loon dat de norm overschreed. Polen maakte in 1990 en 1991 intensief gebruik van een belasting op te hoge lonen. Daar waren de norm en de belasting in 1990 gebaseerd op de loonsom van elke onderneming, in een omgeving die uitging van een officieel onbestaande werkloosheid. In 1991 schakelde Polen over op het gemiddelde loon van elke onderneming als referentie. Tussen 1992 en 1994 ontmantelde Polen langzamerhand het systeem, waarbij talrijke waarnemers van oordeel waren dat de ondernemingen en de vakbonden zich vrij snel aanpasten aan het nieuwe marktstelsel. In Oost-Duitsland werden de lonen na de hereniging opgetrokken in een poging om de convergentie tussen oost en west te versnellen. Daar bepleitten Akerlof, Rose, Yellen en Hessenius (1991) een loonsubsidie om de ondernemingen te helpen het hoofd te bieden aan deze loonschok zolang de productiviteit zich niet had hersteld.

Deze paper vormt een aanvulling op de literatuur over de loonvorming en de belastingen op overmatige lonen in een transitie-economie, door meer bepaald aandacht te besteden aan de effecten op de vraag naar arbeid van een loonnorm die via belastingen op ondernemingsniveau wordt afgedwongen, zoals de norm die in Polen in 1990 en 1991 werd ingevoerd. We tonen aan dat het opleggen van belastingen boven een bepaalde norm een weerslag heeft op de door de vakbond gepercipieerde vraag naar arbeid door deze rond de norm te laten draaien. We bewijzen dat, uitgaande van een monopolistische vakbond, deze belasting een toename van de evenwichtswerkgelegenheid oplevert. Bovendien kan dit resultaat worden uitgebreid tot een ruim aantal gevallen in de *right-to-manage* situatie. In het *efficient bargaining* model kan het mechanisme tot een werkgelegenheidstoename leiden alleen als de belasting kan worden omgevormd tot een subsidie.

We testen het effect van de norm op de lonen uit op basis van een unieke dataset van Poolse ondernemingen in 1990 en 1991. De gegevens bevestigen het effect van de loonnorm op de positie van de gepercipieerde vraag naar arbeid en het effect van het belastingtarief op de helling ervan. De empirische analyse bevestigt dat de belasting op te hoge lonen inderdaad gunstig is geweest voor de werkgelegenheid in Polen tijdens de eerste transitiejaren 1990-1991 en dat deze belasting de ondernemingen mogelijk heeft beschermd tegen overmatige dekapitalisatie door het werkgeverssurplus te behoeden voor buitensporige looneisen.